

Осінський О. Л.,
аспірант

Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА У ПЕРІОД НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ НАПРИКІНЦІ XV–XVIII СТОЛІТЬ (ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Анотація. У статті досліджуються історико-правові аспекти господарсько-правового режиму майна найстаріших наукових осередків Європи та України в епоху Відродження кінця XV–XVI ст.

Встановлено, що європейський ренесанс мав значний вплив на українську науку і культуру. Зазначено, що наприкінці XV ст. на теренах України починає формуватися нове направлення наукової думки та культури, що співпадає з характерним для Європи періодом Відродження.

Зазначено, що становлення академічної науки в Італії було пов'язано з гуманістичною тенденцією відродження античних культурних традицій. Досліджено особливості формування академічного середовища в Європі та господарсько-правовий режим майна Академії Італії та Франції.

Досліджено, що Академії епохи відродження наприкінці XV–XVII ст. в Європі (Італії і Франції) були засновані та діяли за рахунок коштів меценатів, яким належало на праві приватної власності рухоме та нерухоме майно Академії. Зазначено, що меценатами виступали як релігійні діячі, так і представники правлячих монархій, політичні діячі.

З'ясовано, що формування перших наукових осередків в Україні наприкінці XV–XVI ст. пов'язано із православними церковними братствами, під егідою яких здійснювалась наукова діяльність. Господарсько-правове управління майном церковних братств здійснювала митрополія, якій належало право управління церковним майном. Безпосередньо господарське управління майном братств здійснював ректор церковних осередків.

Зазначено, що друга половина XVI ст. позначилась значним розвитком національно-культурного руху, що пов'язано із виникненням першої в Україні вищої школи – Острозької академії, яка характеризувалась викладанням широкого спектру наукових дисциплін. Доведено, що Острозька академія була створена та діяла на кошти князя К. Острозького, якому належало майно Академії на праві приватної власності. Господарсько-правове управління майном Острозької Академії здійснювалось безпосередньо князем К. Острозьким та його нащадками.

З'ясовано, що кінець XVII ст. ознаменувався створенням Києво-Могилянської Академії, що стала центром національної та європейської науки. Академія була заснована та діяла завдяки майну та коштам, що були передані у власність академічного осередка меценатами: Г. Лозчиною, Б. Хмельницьким, П. Могила, І. Виговським. Господарсько-правове управління майном Академії здійснювалось безпосередньо керівниками академічного закладу, що очолювали її у різні історичні періоди, а саме: І. Борецьким, П. Могилою, І. Виговським.

Ключові слова: академія, академічне середовище, розвиток української науки в епоху Відродження, господарсько-правовий режим, господарсько-правовий режим майна академії, господарсько-правове управління майном академії.

Постановка проблеми. Сучасний етап розбудови Української держави, утвердження її соборності, національної ідентичності українців дозволяє «...подивитися на нашу історію поглядом національної гідності» [1]. Дослідження становлення українського академічного середовища у період Відродження є одним із важливих аспектів формування уявлення про особливості становлення національного наукового середовища та господарського управління майном академії.

Історія формування української науки періоду кінця XV–XVI ст. є складною епохою, оскільки зазначений історичний період характеризується глибоким культурним занепадом [2, с. 111]. Водночас, наприкінці XV ст. на теренах України починає формуватися нове направлення наукової думки, що співпадає з характерним для Європи періодом Відродження, особливостями якої є гуманістичний світогляд та ренесансного мислення.

Європейський ренесанс мав значний вплив на українську науку. Починаючи з наукових осередків, що формувались під егідою православних церковних братств з середини XV ст., науковий розвиток на теренах України позначився формуванням академічного середовища із створенням Острозької та Києво-Могилянської Академії.

На сьогоднішній день дослідження становлення наукової діяльності та господарсько-правового режиму майна академічних осередків в Україні у період з кінця XV–XVIII ст. набуває особливого значення, оскільки вплив зазначених академічних закладів на формування української науки слугуватиме поглибленню національних академічних традицій освіти і культури українського народу.

Стан дослідження. Дослідження історико-правових аспектів формування та розвитку українського академічного середовища та господарсько-правового режиму майна наукових осередків у період з кінця XV–XVIII ст. знайшли своє відображення у працях таких вчених, а саме: Атаманенко В., Бурдулянюка В., Василенко М.П., Вишневецького Д., Грушевського М., Грабовецького В., Губар К.А., Заяць А.С., Ісаєвич Я., Крупчана С., Мицько І.З., Оглоблина О., Поповича М., Пасічника І., Семчишина М., Сенченко Н.І., Тимошенко Л., Хижняка З.І. та ін.

Особливості формування академічного середовища в епоху Відродження в Європі розглянуті у працях таких зарубіжних вчених: А. Клерікуціо (A. Clericuzio), С. Кардашевич (S. Kardaszewicz), Н. Мараскіо (N. Maraschio).

Метою статті є дослідження історико-правих аспектів формування і розвитку найдавніших академічних осередків в Україні кінця XV–XVIII ст. та господарсько-правового режиму їх майна.

Виклад основного матеріалу. Епоха Відродження – період в історії культури Західної Європи, культурно-філософський рух, що ґрунтувався на ідеалах гуманізму, який сформувався в Італії [3].

Одним із важливих напрямів епохи Відродження в Європі нарівні з розвитком культури стало створення наукових академічних осередків.

Відродження наукових осередків – Академії почало формуватися в Італії в другій половині XV ст. (Флоренція, Рим, Неаполь) [4]. У цьому контексті, М. Грушевський вказує на спільні риси формування академічного середовища в Італії та в Україні у період Відродження. Він зазначає, що Італія, як і Україна, не мала власної державності та була окупована габсбургською монархією. У той же час, обидві держави характеризуються значним поштовхом у розвитку науки у період Відродження [5, с. 14].

Становлення академічної науки в Італії було пов'язано з діяльністю таких академічних осередків, до яких належали: Платонівська академія в Кареджі (Platonis Academia in Caregio), що діяла під патронатом династії флорентійських герцогів Медичі (1462–1521 рр.), Римська Академія 1603 р., заснована Федеріко Чезі, маркізом Монтічеллі та інш. [6]. У XVI–XVII ст. створюються як державні академії (Accademia fiorentina, Флоренція 1541 р.), так і приватні академії Accademia degli Affidati (Павія 1525 р.), Accademia degli Infiammati (Падуя 1540 р.), Accademia degli Alterati (Флоренція 1564 р.), лінгвістична академія Accademia della Crusca (Флоренція 1583 р.), академії нової науки Accademia dei Lincei (Рим 1603 р.), Accademia del Cimento (Флоренція 1657 р.) [7]. Також, у зазначений період були створені Академії, що діяли під егідою державних та релігійних діячів, а саме: Папська академія (Pontificia Academia Scientiarum) 1603 р., Неаполітанська Академія, якою опікувався король Сицилії, а також Академія, точних наук, що була створена у 1582 р. іспанським королем Філіпом II (Мадридська математична академія). Наприкінці XVII ст. (1690 р.) у Римі з ініціативи Гравіні та Кресцімбени була заснована літературна академія Аркадія [8].

Нарівні з Італією, значного розвитку отримала академічна діяльність у XVIII ст. у Франції, що пов'язана із створенням Французької академії (Académie française), заснованої 1635 р. герцогом де Ришельє, що мала офіційний статус, діяла на основі статуту, затвердженого королем Людовиком XIII. У 1666 р. королем Людовиком XIV було створено Академію наук (Académie des sciences), яка отримала назву Паризької. Управління майном Академії та контроль за її діяльністю здійснював перший міністр Ж.Б. Кольбер [8].

Фактично, академії епохи відродження наприкінці XV ст. XVIII ст. в Європі (Італії та Франції) в більшості були засновані та діяли за рахунок коштів меценатів, яким належало на праві приватної власності рухоме та нерухоме майно академії. Меценатами виступали як релігійні діячі (Папа Римський),

представники правлячих монархій (королі Франції Людовик XIII, Людовик XIV, іспанський король Філіп II, король Сицилії), а також політичні діячі (Медичі, Гравіні, Кресцімбени, Федеріко Чезі, маркіз Монтічеллі, де Ришельє, Ж. Б. Кольбер та ін.). Також, нарівні з приватними академічними середовищами в Італії і Франції створюються академії, що фінансувалися державою, управління майном та контроль за використанням грошових фондів, що виділялись для академії, здійснювали представники академії та відповідальні особи держави. Водночас, державних академії було значно менше, порівняно із приватними науковими осередками того часу.

Доцільно зауважити, що західноєвропейський Ренесанс суттєво вплинув на розвиток української науки наприкінці XV–XVI ст. В умовах відсутності держави, культурний фактор був каталізатором формування національної свідомості народу.

Україна наприкінці XV–XVI ст. стала частиною епохи Високого Європейського Відродження, в основі якої лежав гуманістичний світогляд, характерний для періоду відродження [9].

З метою більш детального аналізу розвитку українських академічних осередків в період національного Відродження, видається доцільним виділити етапи їх формування.

Етап: кінець XV–XVI ст. Важливим культурним чинником епохи Відродження в українських землях були католицькі, протестантські і православні навчальні заклади.

Формування перших наукових осередків в Україні наприкінці XV і XVI ст. пов'язані із православними церковними братствами, що діяли у Львові при церквах у 30–40 рр. XV ст. (Львівське Успенське братство) [10, с. 74]. І. Франко називав його не лише першим, а й «найславнішим» [11, с. 550], представниками якого були: Ю. Рогатинець, І. Красовський, С. Зизанія та ін. (1544 р.) [12, с. 152] та їх наукові праці, а саме: твір «Пересторога», «Грамматика словенська», «Катехизис», «Ізложеніє о вірі» [13, с. 15–16]. Також, значна увага в церковних братствах приділялась викладанню математики, етики та мови.

Майно наукових осередків, що здійснювали свою діяльність при церковних братствах, належало церкві. Управління таким майном здійснювали ректори, що очолювали церковні братства.

Братство призначало двох спостерігачів (схолархів), які контролювали роботу викладачів, розв'язували господарські проблеми тощо [14, с. 112].

Таким чином, релігійні братства були осередками розвитку української науки в добу Відродження, формування її національної основи, діяльність яких мала реформаторський характер, сприяла поширенню ідей гуманізму в середовищі українського народу.

Також, нарівні із Львовом, центром культурно-освітнього руху була західна частина Київщини та східна Волинь. У цьому контексті, Іван Огієнко, характеризуючи просвітницьку діяльність братських шкіл, зазначив, що вони «...рано пізнали, що добра освіта – то найкраща зброя для оборони батьківської віри» [15, с. 140].

Господарсько-правове управління майном наукових осередків церковного братства здійснювала церковна митрополія, якій належало право управління церковним майном, безпосередньо управління майном братств здійснював ректор церковних осередків.

II етап: друга половина XVI – початок XVII ст. Політична ситуація, яка склалась в Україні в другій половині

XVI – кінця XVIII ст., обумовила зміни в освіті, що стала невід’ємною частиною життя українського народу.

На Волині наприкінці XVI – на початку XVII ст. активно розвивався національно-культурницький рух, що проявлявся у діяльності братств у Острозі та школах міст Дубно, Луцька та ін., які відігравали важливу роль в національному відродженні [16, с. 50].

Доцільно зауважити, що носіями традицій освіти українських землях, окрім духовенства, виступали православні магнати. З 1574 р., м. Острог було повернуте королем Стефаном Баторієм у фактичне володіння князя В.-К. Острозького з наданням місту привілея на магдебурзьке право, що датований 7 червня 1585 р. Королівський привілей місту на самоврядування дав поштовх до швидшого економічного розвитку міста [17, с. 78].

У 1576–1580 рр. в м. Острог на кошт князя Костянтина Острозького виникла перша в Україні вища школа – Острозька академія, що вважається одним із найстаріших закладів освіти в Україні, а також третім вищим навчальним закладом у Східній Європі, (після Празького та Краківського університетів). Академія характеризувалась викладанням широкого спектру дисциплін, а саме: «сім вільних мистецтв» – арифметика, астрономія, геометрія, граматики, діалектика, музика, риторика, також приділялась увага вивченню церковнослов’янської, грецької та латинської мов, богослов’я і філософії.

Першим ректором школи став письменник Г. Смотрицький, а викладачами – видатні українські та зарубіжні педагоги: Д. Наливайко, К. Лукаріс та інші. Вихованцями академії були гетьман Петро Сагайдачний, письменник Мелетій Смотрицький та ін. Також, князь К. Острозький заснував друкарні, школи, та літературно-науковий гурток. На кошти князя Острозького була видана перша друкована Біблія не тільки на східнослов’янських землях, але й серед усього слов’янського світу – Острозька Біблія (1581 рік), що містила 1256 ст. [19, с. 168–171].

Доцільно погодитись із думкою І. Пасічник, що діяльність Острозької академії була спрямована, передусім, на залучення молоді до православної віри, збереження національної мови, культури [20, с. 89].

Землі Острозької академії були приватною власністю князя К. Острозького, що підтверджується записами Актових (замкових) книг, що велися на підставі доменіального права власників [17, с. 77]. Право власності на землі Академії князів Острозьких зазначено у заповіті Галшки Острозької (1579 р.) [21, с. 279], а також в акті поділу володінь князя В.-К. Острозького між його синами Янушем та Олександром 1603 р. [22, с. 279].

Таким чином, Острозька академія була першим навчальним закладом, який базувався на західноєвропейських освітніх традиціях. Вивчення латини та наукових праць польського, німецького, французького, італійського видання, створювала передумови для успішної конкуренції української культури на міжнародній арені.

Острозька академія була створена та діяла на кошти князя К. Острозького, якому належало майно Академії на праві приватної власності. Господарсько-правове управління майном Острозької Академії здійснювалось безпосередньо князем К. Острозьким.

III етап: кінець XVII і XVIII ст. Одним з феноменів української академічної науки XVII–XVIII ст. стала школа колегіум,

а згодом Києво-Могилянська Академія – (далі КМА). Києво-Могилянська академія – перший вищий навчальний заклад України, Східної Європи і православного світу – виникла на хвилі українського національно-культурного відродження кінця XVI – початку XVII ст.

Становлення КМА бере свій початок від заснованої у 1615 р. Київської братської школи, яка у 1632 р. в результаті злиття Київської братської та Лаврської шкіл отримала статус Києво-Могилянської академії.

Матеріальною підставою для функціонування школи, а у подальшому КМА, був подарунок Галшки (Єлизавети) Гулевичівни Лозчини, дружини мозирського маршала Стефана Лозки, яка 14 жовтня 1615 р. подарувала земельну ділянку Богоявленському монастирю: «на монастир... також на школу дітем, так шляхетським, яко і местським». В документі було зазначено, що школа негайно розміщується на подарованому дворі [23, с. 14]. Так, у документах Академії зазначено: «Ми, великим коштом, влаштували для православних дітей школу для вивчення слов’янська-руської і грецької мов» [24, с. 64].

Статус Академії був затверджений грамотою єрусалимського патріарха Феофана 1620 р., в якому йшлося про надання Київському Богоявленському братству та засновнику і фактичному керівнику Академії Івану Борецькому (київському православному митрополиту) прав ставропігії, тобто грамоту на повну незалежність від всіх духовних щаблів і ієрархій. Крім того, завдяки впливу І. Борецького, статус Академії був визнаний 19 лютого 1629 р. королем Польщі Сигізмундом [24, с. 37].

Таким чином, господарське управління майном Академії здійснювалось безпосередньо київським православним митрополитом І. Борецьким.

У 1632 р. з ініціативи київського митрополита Петра Могили, внаслідок об’єднання Київської братської школи з Лаврської школи, було утворено Києво-Могилянський колегіум [24, с. 119], що відповідав європейським стандартам освіти того часу. Доцільно зазначити, що П. Могила приділяв велику увагу вивченню мов, що відкривали для студентів можливість знайомитися з іноземними досягненнями культури і науки [18].

Також, значний вплив на матеріальне становище КМА мала в допомога меценатів. Так, Б. Хмельницьким у січні 1651 р. своїм універсалом передав Київському Братському монастирю с. Мостище «зо всіма приналежними ґрунтами, полями, сіножаттями, борами, лісами и всіма млинами и пожитками». Іншими двома універсалами від 9 січня 1656 р. за монастирем було закріплено право «ситити мед і володіти сьомома іншими селами, що до того перебували у власності київських єзуїтів» [25, с. 116]. Також, значна матеріальна підтримка КМА була здійснена І. Мазепою. Так, завдяки заходам гетьмана, грамотою від 26 вересня 1701 р. КМА дістала статус академії [15, с. 352].

Питання статусу КМА стало складовою частиною Гадяцького договору 6 вересня 1658 р. Серед умов приєднання Великого князівства Руського до Речі Посполитої польського та литовського шляхетських народів, що підписав гетьман Іван Виговський, йшлося також про Академію Київську: «Академію Київську дозволяє його королівська милість і стани коронні установити, вона такими прерогативами та вольностями має задовольнятися, як і академія Краківська, з тією однак кондицією, аби в тій академії не було жодних сект аріанських, кальвіністських, лютерських професорів, учителів та студентів» [26, с. 43].

П. Могила заповів колегії все своє майно, серед якого була найбільша цінність – бібліотека, що налічувала більше 2000 книг [5, с. 39].

У 1659 р. завдяки Івану Виговському (учень П. Могили), колегія здобуває статус академії і стає першим православним вищим навчальним закладом у Східній Європі, що отримав таке звання [24, с. 119].

Водночас, у зв'язку із занепадом національної державності, наука в Україні зазнала значних втрат, що позначилося спочатку втратою її статусу (31 жовтня 1798 р.), а у 1817 р. діяльність її була припинена, а сама КМА була реорганізована в суто релігійний навчальний заклад.

Таким чином, господарське управління майном КМА здійснювалось особами, що безпосередньо очолювали зазначений академічний заклад, а саме: київським православним митрополитом І. Борецьким, П. Могилою, І. Виговським.

Висновки. Враховуючи вище наведене, доцільно зробити наступні висновки. Для Європи періоду Відродження характерною особливістю є створення значної кількості академії, що підтримували гуманістичні тенденції відродження античних культурних традицій. Вони були сформовані та діяли за рахунок меценатів, які здійснювали управління майном академії.

Друга половина XV ст. позначилась значним розвитком національно-культурного руху на теренах України, що співпадає з характерним для Європи періодом Відродження, особливостями якої є гуманістичний світогляд. Одним із важливих напрямів епохи Відродження в Європі нарівні з розвитком культури стало створення наукових академічних осередків.

Видається доцільним виділити три етапи формування українських академічних осередків в період національного відродження: *I етап: кінець XV–XVI ст.* Формування перших наукових осередків в Україні наприкінці XV–XVI ст. пов'язані із православними церковними братствами, під егідою яких здійснювалась наукова діяльність.

Господарсько-правове управління майном церковних братств здійснювала митрополія, якій належало право управління церковним майном, безпосередньо управління майном братств здійснював ректор церковних осередків. Релігійні братства кінця XV–XVI ст. стали осередками розвитку національної науки в добу Відродження, діяльність яких мала реформаторський характер, сприяла поширенню ідей гуманізму в середовищі українського народу.

II етап: друга половина XVI – початок XVII ст. Позначилась створенням князем К. Острозьким академії, як першого навчального закладу, що базувався на західноєвропейських освітніх традиціях. Острозька академія була створена та діяла на кошти князя К. Острозького, якому належало майно Академії на праві приватної власності. Господарсько-правове управління майном Острозької Академії здійснювалось безпосередньо князем.

III етап: кінець XVII і XVIII ст. Одним з феноменів української академічної науки XVII–XVIII ст. стала школа колегіум, а згодом КМА. КМА – перший вищий навчальний заклад України, Східної Європи, що виник на хвилі українського національно-культурного відродження кінця XVI – початку XVII ст. КМА мала статус Академії. Матеріальною підставою для її функціонування були подаровані меценатами (Г. Лозчиною, Б. Хмельницьким, І. Мазепою, П. Могилою) землі, приміщення та інше нерухоме та рухоме майно. Господарське управління

майном Академії здійснювалось безпосередньо її керівниками, а саме: І. Борецьким, П. Могилою, І. Виговським.

Таким чином, КМА стала елітним вищим навчальним закладом, центром національної науки, діяльність якої була побудована на принципах гуманізму, демократії та поєднувала у собі як національні, так і європейські наукові традиції.

Література:

1. Ющенко В.А. Нація, яка ходить на цій землі від часів Трипілля (Прмова Президента України Віктора Ющенка на VI Всесвітньому форумі українців). *Українське слово*. 2006. 23–29 серпня. С. 3–4.
2. Українська культура: лекції за редакцією Дмитра Антоновича. упор. Київ: Либідь. 1993. 592 с.
3. Відродження. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8>
4. Accademie e istituti di cultura in Italia. URL: https://it.wikipedia.org/wiki/Accademie_e_istituti_di_cultura_in_Italia
5. Грушевський М. Культурно-національний рух на Україні в XVI–XVII ст. Київ: Вид. Дніпр. Союзу спожив. 1919. 248 с.
6. Clericuzio A. Le accademie scientifiche del Seicento. URL: [https://www.treccani.it/enciclopedia/le-accademie-scientifiche-del-seicento_\(Il-Contributo-italiano-alla-storia-del-Pensiero:-Scienze\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/le-accademie-scientifiche-del-seicento_(Il-Contributo-italiano-alla-storia-del-Pensiero:-Scienze)/)
7. l'Accademie dei Lincei. URL: <https://translate.google.com/?hl=ru&sl=it&tl=uk&text=Vari%20furono%20i%20modell%20e%20le%20suggerioni%20che%20ispirarono%20l'E%2080%99Accademia%20dei%20Lincei%20e%20molteplici%20i%20temi%20e%20metodi%20d'E%2080%99indagine%20che>
8. Maraschio N. Accademie nella storia della lingua. URL: [https://www.treccani.it/enciclopedia/accademie-nella-storia-della-lingua_\(Enciclopedia-dell'Italiano\)/](https://www.treccani.it/enciclopedia/accademie-nella-storia-della-lingua_(Enciclopedia-dell'Italiano)/)
9. Особливості формування української культури в кінці XV і XVI ст. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/11089/>
10. Семчишин М. Тисяча років української культури: істор. огляд культ. процесу. наук. т-во ім. Шевченка. Нью-Йорк; Париж; Торонто: [б. в.]. 1985. 550 с.: іл. Бібліотека українознавства. Том 52.
11. Франко І.Я. Дві унії (образок з історії Русі при кінці XVI віку). К. 1956. Т. 19. 598 с.
12. Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Т. II. Івано-Франківськ.: «Нова Зоря». 1993. 207 с.
13. Бурдуланюк В. Історія культури Прикарпаття. Івано-Франківськ, 1997. Нова зоря. 1997. 95 с.
14. Антонович Д. Українська культура: Лекції. За ред. Дмитра Антоновича. К.: Либідь. 1993. 390 с.
15. Огієнко І. Українська культура: Коротка історія культурного життя українського народу. К: Абрис. 1992. 272 с.
16. Дідич І. Становлення вищої освіти в Україні: Острог. Студентський історико-педагогічний альманах. Випуск 1. Ідеї педагогів минулого в освіті сьогодення: збірн. наук. праць молодих дослідн. За ред. О. С. Антонової, В. В. Павленко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2012. С. 50–52.
17. Атаманенко В. Описи Острозьчини другої половини XVI – першої половини XVII ст. Київ – Острог – Нью-Йорк. 2004. 383 с.
18. Попович М. Нарис історії культури України. К.: «АртЕк». 1998. 728 с.
19. Крупчан С., Крупчан Д. Новий довідник: Історія України. 4-е вид., змін. і доп. К.: ТОВ «КАЗКА». 2008. 736 с.
20. Пасічник І. Острозька академія XVI–XVII ст.: Енциклопедичне видання. Острог: Вид-во НУ «Острозької академії». 2008. 228 с.
21. Острозька академія XVI–XVII століття. Енциклопедія. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2011. 512 с.

22. Тимошенко Л. Генеза та ідея Острозької академії у світлі історіографії та нових гіпотез. *Острозька давнина. Науковий збірник. Остріг: Видавництво Національного університету «Острозька академія».* 2014. Вип. 3. С. 148–191.
23. Пам'ятники видані Тимчасовою комісією для розбору давніх актів. Київ. 1846. Т. 2. 278 с.
24. Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія. Вид. 2. перероб. і доп. Київ: Вища школа. 1981. 234 с.
25. Універсали Богдана Хмельницького (1648–1657). К.: ВД «Альтернативи», 1998. 381 с.
26. Універсали українських гетьманів від Івана Виговського до Івана Самойловича (1657–1687). Київ-Львів. 2004. 1088 с.

Osinskiy O. Features of the formation of the Ukrainian academic environment during the period of national revival at the end of the XV–XVIII centuries (economic and legal aspect)

Summary. The article examines the historical and legal aspects of the economic and legal regime of the property of the oldest scientific centers in Europe and Ukraine in the Renaissance era of the end of the XV–XVI centuries.

It has been established that the European Renaissance had a significant impact on Ukrainian science and culture. It is noted that at the end of the 15th century a new direction of scientific thought and culture begins to take shape on the territory of Ukraine, which coincides with the period of the Renaissance characteristic of Europe.

It is noted that the formation of academic science in Italy was connected with the humanistic tendency of the revival of ancient cultural traditions. The peculiarities of the formation of the academic environment in Europe and the economic and legal regime of the property of the Academies of Italy and France were studied.

It has been studied that the Academies of the Renaissance era at the end of the XV–XVII century. Art. in Europe (Italy and France) were founded and operated at the expense of patrons, who owned the movable and immovable property

of the Academy under the right of private ownership. It is noted that patrons were religious figures, representatives of the ruling monarchies, and political figures.

It was found that the formation of the first scientific centers in Ukraine at the end of the XV–XVI centuries. Art. connected with Orthodox church brotherhoods, under whose auspices scientific activity was carried out. Economic and legal management of the property of church brotherhoods was carried out by the metropolis, which had the right to manage church property. The rector of the church units directly managed the property of the brotherhoods.

It is noted that the second half of the XVI century. was marked by a significant development of the national and cultural movement, which is connected with the emergence of the first higher school in Ukraine – the Ostrozka Academy, which was characterized by the teaching of a wide range of scientific disciplines. It has been proven that the Ostroh Academy was created and operated at the expense of Prince K. Ostrotsky, who owned the property of the Academy under the right of private ownership. The economic and legal management of the property of the Ostrozka Academy was carried out directly by Prince K. Ostrozki and his descendants.

It was found that the end of the XVII century. was marked by the creation of the Kyiv-Mohyla Academy, which became the center of national and European science. The Academy was founded and operated thanks to the property and funds that were transferred to the ownership of the academic center by patrons: H. Lozchyna, B. Khmelnytskyi, P. Mohyla, I. Vyhovskyi. The economic and legal management of the Academy's property was carried out directly by the heads of the academic institution who headed it in different historical periods, namely: I. Boretskyi, P. Mohyla, I. Vyhovskyi.

Key words: academy, academic environment, development of Ukrainian science in the Renaissance era, economic and legal regime, economic and legal regime of the property of the academy, economic and legal management of the property of the academy.